

Õigus- ja kohtusüsteemi areng

Ettekanne kohtunike täiskogul 11. veebruaril 2011 Pärnus

Riigikohtu esimees
Märt Rask

Austatud justiitsminister, õiguskantsler, külalised
Head kolleegid

1. Jätkates pidulikus meeleolus, on mul rõõm teile teatada, et tänasele täiskogule on registreerunud 17 emeritkohtunikku: Maie Kram, Poigo Nuuma, Ilvi Mets, Jüri Paap, Peeter Küttis, Ester Reimand, Heino-Vello Pihlak, Jaan Kartau, Ene Randmäe, Triinu Vernik, Jüri Rätsep, Peeter Vaher, Jaano Odar, Merike Toomet, Vello Lahtvee, Alli Lant ning Karin Toomela.

Tervitame kolleege aplausiga, soovides neile ikka aktiivset eluhoiakut ja tugevat tervist!

2. Alustan oma ettekannet traditsiooniks kujunenud rubriikidega.

Uued kolleegid

Möödunud aastaga on kohtusüsteemi juurde tulnud 8 uut kohtunikku, neist 1 halduskohtusse ja 7 maakohtutesse.

On rõõm teile esitleda: Heiki Kolk, Piret Mõistlik, Marget Henriksen ja Kristina Väliste Harju maakohtusse, Moonika Laatsit Tallinna halduskohtusse, Innokenti Menšikov ja Larissa Prokopenko Viru maakohtusse.

Läikumised kohtusüsteemi sees

Senine Tartu ringkonnakohtu kohtunik Ivo Pilving nimetati riigikohtunikuks; Ele Liiv ja Sten Lind said esimese astme kohtunikest ringkonnakohtunikeks Tallinna; Gerty Pau ning Heiki Kolk läksid Harjumaalt Tartusse, Virumaalt asus Tallinnasse tööle Fred Fisker.

Laikumised

Eelmise korralise täiskogu toimumisest möödunud aasta jooksul on Eesti kohtusüsteemist lahkunud kokku 11 kohtunikku, neist üks riigikohtust, üks ringkonnakohtust ja 9 maakohtutest. Nimetatud kohtunikest suurem osa jäi pensionile, riigikohtunik Julia Laffranque valiti üheksaks aastaks Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtunikuks, tema volitused riigikohtunikuna peatusid ning tal on võimalus tagasi pöörduda riigikohtu teenistusse.

3. Arvestades tulijaid ja lahkujaid, on kohtusüsteemi n-õ iive ikkagi negatiivne: 8 värsket kolleegi vs. 11 eemaldunut. Võrreldes 2009. aastaga, mil kohtusüsteemist lahkus rekordarv 16 kohtunikku, oli 2010. aastal lahkujate arv väiksem, kuid siiski suurem võrreldes varasema keskmisega, mil aastal lahkus keskmiselt viis kohtunikku.

Kui 2009. ja 2010. aasta korralise täiskogu vahelisel ajal lahkus enim kohtunikke Viru maakohust (7 kohtunikku, mis moodustas 22% Viru maakohu kohtunike arvust), siis 2010. ja 2011. aasta täiskogu vahelisel ajal lahkus enim kohtunikke Tartu maakohust (5 kohtunikku, mis moodustab 14% Tartu maakohu kohtunike arvust).

Kohtu esimehed

4. 2010 oli kohtuesimeestele tähtis aasta.

Pärast esimese astme kohtute tööpiirkondade ühendamist ametisse nimetatud kohtujuhtide viieaastane ametiaeg sai 2010. aastal ümber. Nii kohtute üldkogud kui ka kohtute haldamise nõukoda usaldasid Helve Särjavat, Rubo Kikerpilli, Pavel Gontšarovi, Tamara Hristoforovat ja Villem Lapimaad jätkama ka järgmised viis aastat. Justiitsminister nimetas nad uueks ametiajaks kohtute esimeesteks.

Kahjuks ei saa sama öelda Tartu maakohu kohta – siin ei leidnud minister ja kohtu üldkogu ühist keelt ning praegu on selles kohtus ametis ajutine esimehe kohusetäitja, pikima staažiga kohtunik Madis Kägu.

Ka ringkonnakohtu esimehed on muutunud. Kauaaegne Tallinna ringkonnakohtu esimees Igor Amann siirdus mais pensionile ning uueks esimeheks sai justiitsministri otsusel Urmas Reinola. Tartu ringkonnakohtu juhtinud Ivo Pilving on juba kümme päeva riigikohtunik, ringkonnakohtu esimehe kohustusi täidab taas staažikas Ago Kutsar.

5. Distiplinaarmenetlused

Riigikohtu esimehele esitatakse aastas poolsada taotlust kohtunike vastu distiplinaarmenetluse algatamiseks. Mõnevõrra väikesem on vastavate taotluste hulk, mis

laekub õiguskantslerile ja kohtute esimeestele. Olenevalt aastast, kuid üsna kindlalt saab väita, et kaebusi, kus tõstatatakse ühe või teise kohtuniku distsiplinaarvastutuse küsimus, on rohkem kui sada igal aastal. Täpset statistikat ei ole, sest iga kiri, kaebus või taotlus vaadatakse läbi seaduses ettenähtud korras ja ühtset registrit, kus kajastuksid kõik kohtunikele esitatud pretensioonid, meil ei ole. Ilma sügavama analüüsita võib kaebuste esitajate puhul eristada kahte suuremat rühma: esiteks kinnipeetavad, kes loodavad enda olukorda parandada kohtuniku distsiplinaarmenetlusega, ja teiseks menetlusosalised, kes kohtulahendiga mitte nõustudes püüavad oma protsessuaalset positsiooni kindlustada. Tihti peale on kaebused pahatahtlikud ja alusetud, kuid nendes sisalduvaid väiteid ei saa jätta kontrollimata. Olen enamiku kaebustest suunanud seisukohavõtuks konkreetse kohtu esimehele või ringkonnakohtu esimehele, kes ka kaebuse väiteid kontrollides on avaldajale vastanud. Läänud aastal leppisime kokku, et esitatud kaebustest, nende menetlemistest ja neile vastamisest informeerivad teineteist vastastikku Riigikohus ja õiguskantsler, et vältida topeltmenetlusi, mis eelkõige koormaks põhjendamatult kohtunikke täiendavate selgituste andmisega. Siinkohal tahan ma tänada kohtujuhte abi eest, mida nad kaebuste kontrollimisel on Riigikohtu esimehele osutanud, ja vabandada kõigi kohtunike ees, kes on pidanud kirjutama selgitusi alusetute ja põhjendamatute kaebuste ümberlükkamiseks, kuid ilmselt kuulub ka selline selgituste jagamine paratamatult kohtuniku ameti juurde.

6. Kui kaebuste arv, milles taotleti kohtuniku distsiplinaarvastutusele võtmist, ületas aastas saja piiri, siis 2010. aastal algatati distsiplinaarmenetlusi viiel korral kolme kohtuniku vastu. Riigikohtu esimees algatas kahel korral menetluse Valga kohtumaja kohtuniku Aare Kaldma vastu, kellel oli samal ajal kehtiv distsiplinaar karistus. A. Kaldma esitas viimase distsiplinaarmenetluse käigus kohtunikuametist lahkumise avalduse, mille Vabariigi President ka rahuldas. Tartu Maakohtu esimees algatas distsiplinaarmenetluse Valga kohtumaja kohtuniku Aivar Pellja vastu, kes samuti distsiplinaarmenetluse käigus esitas kohtunikuametist lahkumise avalduse, mille Vabariigi President samuti rahuldas. Tallinna Ringkonnakohtu esimees algatas distsiplinaarmenetluse Harju Maakohtu kohtuniku Violetta Kõvaski vastu, kes distsiplinaarkolleegiumi otsusega süüdi mõisteti ja keda karistati noomitusega. Õiguskantsler algatas distsiplinaarmenetluse Tartu Haluskohtu kohtuniku Raili Randlase vastu, kelle distsiplinaarkolleegium õigeks mõistis.

Varasematel aastatel on laekunud kolm taotlust Riigikohtu esimehe distsiplinaarvastutusele võtmiseks, kuid menetlust nende alusel ei algatatud, sest Riigikohtu üldkogu hinnangul olid

kaebused põhjendamatud. 2010. aastal Riigikohtu esimehe vastu distsiplinaarmenetluse algatamist ei taotletud.

Vüimane traditsiooniline rubriik: süüdimõistetud endised kohtunikud

7. Pärnu maakohus mõistis märtsis 2010 süüdi Jüri Sakkarti, kellele inkrimineeriti riigisaladuse avalikustamine; altkäemaksu võtmine altkäemaksu nõudmisega; kriminaalasja kohtueelse menetluse andmete ebaseaduslik avaldamine.

Harju maakohus mõistis novembris 2010 süüdi Vambola Olli, kellele arvati süüks teadvalt ebaseadusliku kohtulahendi tegemine; altkäemaksu võtmine.

8. Kohtute seaduse § 38 lg 3 p 1 kohustab Riigikohtu esimeest tegema igal aastal kohtunike täiskogule ettekande kohtusüsteemi arengust. Seadusandja on sellega öelnud, et Riigikohtu esimees peab igapäevaselt mõtlema kohtusüsteemi arengutele, et oleks, millest ettekannet teha. Isiklikult olen veendunud, et esimehe ametikohast ei ole mõtet kinni hoida, kui puuduvad arenguideed ja vähemalt viieaastane visioon selle kohta kuhu ja kuidas peaks kohtusüsteem arenema. Kuna ettekanne tehakse kohtunike täiskogule, siis tuleb sellest järeltada, et kohtusüsteemi areng on kõigile kohtunikele huvipakkuv teema ja kohtunikkond sellega tegeleb. Vaadates tagasi möödunud aastale, tuleb tõdeda, et süsteemi areng aeglustus, et mitte öelda, seiskus.

9. Loomulikult on teetähiseid, mis jäävad iseloomustama eelmise aasta arenguid, näiteks uus Jõhvi kohtumaja. Tõsiste teetähistena tuleb märkida kogu tänase täiskogu temaatikat, sest kohtunikele tagasiside andmise ja juba legendiks kujunenud koormuspunktide temaatika läbitöötamisele ja selgeksmõtlemisele on pühendatud väga paljude kohtunike ning ametnike tööd ja vaeva, mis väärrib meie kõigi austavat suhtumist.

10. Kohtute suhtluse valdkond on teema, milles kohtunikkond pole kokku leppinud. Esineb äärmuslikke arvamusi, alates täielikust suletusest, kus kohus suhtleb ühiskonnaga ainult kohtuotsuste kaudu, kuni selleni, et kohtuniku isiklik edevus peaks kajastust leidma seltskonnaajakirjanduses. Äärmuste tajumine aitab leida keskteed, mis võiks õigusemõistmise autoriteeti kindlustada. Vaba ajakirjanduse tingimustes ei saa kohtud jääda lootma sellele, et ilma omapoolse proaktiivse tegevuseta õigusemõistmist ausalt ja objektiivselt ühiskonnale vahendatakse. Kui kohtud avalikkusega ei suhtle ja oma tegevust meedia vahendusel ei selgita, suhtleb meedia avalikkusega kohtute teemal ikkagi.

Tulemus ei pruugi kokku langeda õigusemõistmise olemuse ja eesmärkidega, kuid meedia süüdistamine ei aita. Aitab omapoolne tark selgitustöö, mida enamik meist ei soovi teha, pidades seda tähtsusetuks. Arvan, et kohtunik ei pea igapäevaselt mõtlema selle peale, kuidas tema tegevus või otsus ühiskonnas vastu kajab, küll aga peab selle peale mõtlema kohtusüsteem tervikuna ja selle süsteemi juhid, eestkõnelejad. Jõudu kõigile suhtlusteema lahtimõtestamisel.

11. Arengutähiseks on ka teile väljajagatud ligi kahesajaleheküljeline kohtupraktika analüüside valikkogumik Fiat Iustitia! Sõnast on saanud tegu! Tubli teoga on tegemist siis, kui saame imestunult küsida: kuidas me varem ilma selleta hakkama saime?

12. Oleme kannatlikult jälginud kohtute infosüsteemide arengut. Alahindamata erinevatel aegadel lisandunud elektroonilise maksekäsu kiirmenetlust, liidestust e-toimikuga kriminaal- ja väärteomenetluses ning tsiviil- ja halduskohtumenetluse e-toimikut puudutavaid uuendusi/muudatusi, soovin siit kõnetoolist veelkord rõhutada, et tegemist on üksnes vahenditega, mis peaks võimaldama paremat õigusemõistmist. Kahjuks ei ole uute lahenduste kasutuselevõtt mitte alati kohtuametnike igapäevatööd lihtsustanud ja see tekitab rahulolematust ning pessimistlikku suhtumist ka uue "messiase", mida lootusrikkalt KIS 2-ks kutsutakse, tuleksse. Kui eriti delikaatselt väljenduda, siis permanentne IT-areng on hakanud eksperimendis osalejaid väsitama. IT-teema annab meile kõigile palju mõttmaterjali, kuid ma tahan siinkohal rõhutada, et õigusemõistmine eeldab paljuski stabiilset seisundit kohtuniku, nõuniku, sekretäri, kogu kohtu töökorralduses. Tahan selle jutuga rõhutada, et igas arengus peaks inimene olema tähtsam kui masin või süsteem.

13. Käesolevaks ettekandeks mõtteid kogudes sirvisin varasemaid ettekandeid, mis peetud kohtunike täiskogudel 2006. aastal Jõhvis, 2007. aastal Pärnus, 2008. aastal Tallinnas, 2009. aastal Tartus ja 2010. aastal jälle Tallinnas. Oleme tiiruga tagasi jõudnud Pärnusse, kus kohtunikukond võttis neli aastat tagasi vastu kontseptuaalse dokumendina kohtusüsteemi arengusuunad. Meenutuseks selle dokumendi üldsätete punkt 4: Põhiväärtusi järgiva ja korrakohaselt toimiva kohtusüsteemi arengu tagamiseks on oluline korrastada kohtusüsteemi ülesandeid ja struktuuri, arendada kohtusüsteemi rahastamist ja kohtuhaldust, süvendada selle enesekorralduslikku alget ning edendada kohtusüsteemi personalipoliitikat ja koolitust. Kas saab selle teksti valguses kahelda kohtusüsteemi arengu vajaduses? Praeguseks on aeg näidanud, et saab küll ja üsna edukalt!

14. Möödunud neli aastat väärivad põgusat tagasivaadet kas või selle pärast, et see periood langeb kokku Riigikogu valimistsükliga ja ühe valitsuse ametisoleku ajaga. Kohtusüsteemile oli see nelja-aastane koostööperiood justiitsminister Rein Langiga. Justiitsministeeriumi ja kohtusüsteemi koostööd ja vastasseise on tavatsetud varasematel perioodidel käsitada kui omavaheliste sõdade ajalugu. Mõned aastad tagasi sõnastas kantsler Margus Sarapuu selle vastasseisu kui paratamatuse, kus kõigis kohtute ja õigusemõistmise hädades on kohtunike arvates süüdi ministeerium ja ministeerium ei püüagi kohtunike arvamust kummutada, sest süüüksimus, kes vastutab õigusemõistmise korrakohase toimimise eest, on lahendatud ja kohtunikele meeldib mõelda selliselt, et nemad ei vastutaks selle eest, kuidas õigusemõistmine Eesti Vabariigis toimib. Kaldun arvama, et tegemist on sügavalt juurdunud, kuid eksliku arvamusega, mis baseerub kehtival olukorral, kus niigi lõhestatud kohtusüsteemis on õigusemõistmine ja kohtute haldamine jätkuvalt üksteisest eraldatud.

Kehtiv kohtukorraldus võimaldab ministeeriumi ja kohtunikkonna vastastikuseid etteheiteid, kriitikat ja süüdistusi ning annab mõlemale poolele mugava võimaluse vastutusest hoiduda. Kuigi selle olukorra kestmisest ei võida keegi, tundub mulle üha rohkem, et neid, kes seda olukorda muuta sooviksid, on üsna vähe.

15. Tõdegem, et viimase nelja aasta jooksul drastilisi vastasseise kohtunikkonna ja ministeeriumi vahel pole olnud. Ilmselt on kohtute haldamise nõukoda olnud see koht, kus justiitsministeeriumi ja kohtute eri-, eksi- ja valearvamused on suudetud enam vähem selgeks rääkida, probleemidele ühiseid lahendusi leida. Kohtunike omavalitsuskogud on aasta-aastalt toimekamaks ja vastutusvõimelisemaks kasvanud, kuid tõsi on see, et kohtuhaldus on justiitsministri käes. Tulenevalt sellest, et kohtuhaldus on justiitsministri käes, ei saa eitada mõningaid kommunikatsioonihäireid, mis kohtunikkonnas on nõutust tekitanud.

16. Olgu siin näitena toodud täitmata kohtunike ametikohad, millest on juttu olnud kõigil täiskogudel. Jutust pole kasu olnud. Kui 2006. või 2007. aastal rääkisime murettekitavalt viiest või kuuest täitmata ametikohast, millele lisandusid lapsehoolduspuhkusel olevad ja muudel alustel volitused peatanud kohtunikud, siis täna peame rääkima **17** täitmata ametikohast.

Kui justiitsministeerium peab õigeaks seada Eesti kohtunike piirarvuks näiteks 200, siis tuleks see siht ka ausalt välja öelda, mitte hiiliva kohtunikukohtade arvu vähendamisega selles suunas liikuda. Isiklikult arvan, et õigusemõistmist on võimalik korrakohaselt toimetada ka väikesema arvu kohtunikega kui **242** (kohtunike ametikohtade arv riigis praegu), kuid see

nõuab süsteemseid ümberkorraldusi nii kohtunike kui ka kohtuametnike töös ja piisavat hulka kohtunike kõrgesti kvalifitseeritud abistajaid.

Küsimus ei seisne mitte kohtunike ametikohtades, vaid selles, kuidas korraldada õigusemõistmist mõistliku aja jooksul. Üksnes kohtunike arvuga varieerimisega mõistlikku tasakaalu ressursikulukuse ja kohtute töö tulemuslikkuse vahel ei saavuta.

17. Kahjuks peab tõdema, et kohtuametnike koolitus on peatatud. Riigikohtu koolitusosakonna koostatud 2010. a koolitusaruande järgi ei toimunud läinud aastal mitte ühtegi kohtuametnike koolitust. Seda kohtuametnike kaadri suure voolavuse tingimustes. Vakantsete kohtunikukohtade täitmisel jääb üksnes loota, et konkurssidel osaleks piisavalt kõrge kvalifikatsiooni ja laitmatu reputatsiooniga advokaate ja prokuröre, sest kohtunikukandidaatide kaheaastase ettevalmistusteenistuse on läbinud kaks isikut, kellest üks on tunnistanud isikuomaduste tõttu kohtuametisse sobimatuks, ja eelmise aasta kohtunikukandidaatide konkursi järel tööd alustanud 8 kohtunikukandidaati on alles oma õpingute alguses. Tekkinud olukorra lahendusvariandid on läbimõeldult sätestatud kohtute seaduse eelnõus ja nüüd tuleb tõdeda, et praegu vana süsteemi enam ei ole ja uut veel ei ole. Raha niikuinii ei ole. Olukorda, kus vana enam ja uut veel ei ole, tuleb mõista laiemalt kui ainult koolituse või personalivaliku valdkond. See laieneb kogu kohtuhaldusele. Sellist olukorda iseloomustab tekkinud mentaliteet, mis võimaldab õigusemõistmise korrakohase toimimise eest vastutust võtmata otsida kohtutel süüdlasi, miks asjad ei toimi, ministereid ja ministereid kohtutest.

18. Õiguslikult arusaamatute soorituskokkulepete sõlmimine justiitsministeeriumi ja kohtujuhtide vahel võib luua hetkelise rahulolutunde, et õigusemõistmise probleeme püütakse lahendada, kuid tulekahju kustutamiseks ei ole kunagi uut maja üles ehitatud.

Tarvis on põhimõttelisi muudatusi, sest tegemist ei ole pisipuudustega, mis väikese rahasüstiga oleks kõrvaldatavad.

19. Lehitsedes varasemaid ettekandeid, jõudsin järeldusele, et kõik on juba öeldud. Jutu juurest tuleks jõuda tegudeni. Ideaallettekujutus hästitöötavast ühtsest kohtusüsteemist, mis enesekorralduslikel põhimõtetel korraldab õigusemõistmist kõigile isikutele kättesaadaval moel, on alates 2007. aastal kohtusüsteemi arengusuundade vastuvõtmisest olnud, parema tuleviku lootuses, paljudele kohtunikele toeks, et taluda üha kasvavat töökoormust ja lootusetut olukorda, kus ainsa lahendusena terendab silmapiiril üha kaugenev pensioniiga. Siinõeldu on küll minu sõnastus, kuid mitte ainult minu mõte, sest, vesteldes usalduslikult

kohtusüsteemi arengu teemadel paljude kohtunikega, olen tajunud vestluskaaslastes väsimuse, käegalöömise ja süsteemis pettumise märke. See tuhin, millega muudatuste ootuses kaasa mindi, on raugemas, sest aastaid ettevalmistatud ja loogiliselt seaduseelnõu Riigikogule esitamisega päädinud protsess peatus. Minu käest on mitmed kolleegid küsinud, et mis nüüd edasi saab? Valmis vastuseid ei ole, sest seadusandja on otsustanud vaikida.

20. Riigikogu põhiseaduskomisjon algatas 16. detsembril 2009 kohtute seaduse eelnõu 649. Esimest korda arutati eelnõu põhiseaduskomisjonis 22. veebruaril 2010. Arutelu juurde oli kutsutud kohtunike esinduslik esindus ja justiitsminister. Tegelikult toimus poolteist tundi kestev Riigikohtu esimehe ja justiitsministri ülekuulamine, nagu kohalviibinud Tiina Pappel hiljem KHN-i istungil tabavalt selle arutelu kokku võttis. Rahvaesindajaid, eelkõige peaülekuulajat, põhiseaduskomisjoni aseesimeest pr Evelin Seppa ei huvitanud eelnõu sisu, vaid see, mida eelnõu kohta oli selleks ajaks meedias kirjutatud. Teist korda arutas põhiseaduskomisjon eelnõu 16. märtsil 2010.

Eelnõu sisu oli kutsutud tutvustama töörühma liikmed Virgo Saarmets ja Marko Aavik. Toetudes Virgo Saarmetsa mälestustele, saan teatada, et kohtute seaduse päevakorrpunkti arutelu alguses lahkusid mõned komisjoni liikmed demonstratiivselt komisjoni istungilt. Ilmselt oli see märk sellest, et rahvaesindus ei soovi küllaltki keeruka ja valijale arusaamatu temaatikaga valimiseelsel aastal tegeleda. Rohkem ametlikke märkmeid eelnõu arutamise kohta põhiseaduskomisjonis, kuigi komisjon otsustas eelnõu arutamist jätkata, pole võimalik leida.

21. Loomulikult teab üksnes seadusandja, mida ja millises järjekorras parlamendis arutada ja milliseid otsuseid vastu võtta. Ka see on otsustus, kui mitte midagi ei otsustata, ja seda vääramatut tahet ei saa mõjutada ei need kohtunikud, kes eelnõu seaduseks saamist oma mõtetes ja tegudes toetasid, ega ka need, kes igast hingest lootsid ja selle nimel tegutsesid, et eelnõust seadust ei saaks. Kuna Riigikogu XI koosseis on oma tegevust lõpetamas, siis kohtute seaduse eelnõu langeb suure tõenäosusega parlamendi menetlusest välja koosseisu volituste lõppemise tõttu, jõudmata kordagi suurde saali esimesele lugemisele.

Saame üksnes tõdeda, et Riigikogu ei ole kohtusüsteemi enesekorraldusõigust ja iseseisva võimuharuna toimimist aktsepteerinud. Võib pikalt diskuteerida, kas see olukord on põhiseaduspärane või mitte, kuid praegu on see tarbetu.

22. Esimene katse luua ühtset vastutusvõimelist kohtusüsteemi tuleb lugeda ebaõnnestunuks. Ametisolev Riigikohtu esimees ja justiitsminister peavad tunnistama, et nad ei saanud

hakkama sellega, mida kohtunike valdav enamus neile 2007. aastal siinsamas Pärnus ülesandeks pani.

Vaatamata ebaõnnestunud sooritusele julgen väita, et neli aastat eesmärgipärast tegevust andis kõigepealt eelnõu töörühmale ja eksperdikomisjonile ning kõigile heatahtlikele kohtunikele võimaluse kogu õigusemõistmise probleemistikku põhjalikult läbi mõelda. See ei ole mahavisatud töö ja vaev, sest vastutusvõimeline ühtne kohtunikekorpus ei kujune iseenesest ja mõne aastaga. On selgeid märke sellest, et üha rohkem on aktiivseid kolleege, kes soovivad täiel häälel kaasa rääkida kohtusüsteemi saatuse kujundamisel, kes julgevad tulevikule mõelda ja võtta vastutust. Olgu nendeks näideteks kas või tänasest täiskogust üliaktiivne osavõtt või fakt, et meie omavalitsuskogudesse kandideerib esimest korda mitu kohtunikku ühele kohale.

23. Kohtute seaduse eelnõu kui mõtete ja ideede kogum elab oma elu meie tahtest sõltumata. Hilisematest arengutest tasub meenutada seda, et seadusandja nägi äsja vastu võetud kehtiva kohtute seaduse muudatusena (599 SE) ette võimaluse vähendada käskkirjaga kohtujuhtide töökoormust, et nad saaksid rohkem pühenduda juhtimistegevusele. Tegemist on pragmaatilise otsustusega, mille idee pärineb kohtute seaduse eelnõust.

Teine näide. Kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduse menetlemise käigus tõsteti parandusettepanekutena kohtute seaduse eelnõust üksüheselt kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seadusesse kohtunike palkade sätted. Me võime õnnelikud olla, sest tasakaalustatud sätted, mis säilitasid väljakujunenud võimuharudevahelise palgaproportsiooni ja oluliselt erinesid riigiteenijate ametipalkade seaduse eelnõu redaktsioonist, olid komisjonis käepärast võtta. Võib ju mõelda, et tänu kohtute seaduse eelnõule on kohtunikele palagarantiid tugevamini kui kunagi varem loodud ja sellega on eelnõu oma ülesande täitnud.

Kõik see, mis puudutab kohtukorraldust ja vastutust, las jääda nii, kui oli, meid see ei puuduta, sest oleme erapooletud ja sõltumatud kohtunikud selleks, et õigust mõista, tegeleda puhta õigusega. Kui ma kellegi mõttelaadi siinkohal ära tabasin, siis andke mulle andeks, kuid selline künism on minu arvates kohatu.

24. Palk on teema, mis ei jäta kedagi ükskõikseks. Eriti siis, kui seda püütakse kärpida. Tuleb uhkust tunda selle üle, et Eesti kohtunikkond suutis jääda väärrikaks ka palgakärbete

tingimustes, mõistes ühiskonna vajadusi, suutsime vältida eneseõigustuslikke avalikke diskussioone ja säilitada rahva silmis kohtusüsteemi autoriteedi.

Mitte kõigis riikides ei ole see nii juhtunud. Müüt sellest, et kohtuniku palka ei ole võimalik mitte mingisugustel tingimustel alandada, on Euroopas ja kaugemalgi üldtuntud. Iirimaal ei olnud kohtunike palkasid võimalik vähendada, kuna põhiseadus sätestas selgesõnalise palga vähendamise keelu. Otsustati, et majanduskriisi raskel ajal maksavad kohtunikud osa palgast vabatahtlikult riigituludesse tagasi. Hiljem selgus, et kokkuleppes pidas kinni vaid 85% kohtunikest. Avalikkus oli sellisest käitumisest veelgi rohkem nõrdinud ja kiirelt algatati põhiseaduse muutmine. Selliselt refereeris Iirimaa kohtunike palgagarantiide probleemistikku Iiri kohtunik II maailma konstitutsioonikohtute kongressil (16.–22. jaanuar 2011) Rio de Janeiro.

Teine huvitav näide sealt samast Riost. Kas see meile meeldib või mitte, kuid 2009. aastal käituti Mosambiigis kohtunike palkade vähendamisel ja külmutamisel täpselt sama moodi nagu Eestis.

25. Olen senini pidanud Johann Voldemar Jannseni loodud Eesti hümnis sõnu pigem sümboolseiks kui sisulisteks. Mõeldes kohtusüsteemi arengule, leidsin, et hümnis sõnadel, eriti kolmanda salmi esimesel lausel, on sügav sisuline tähendus. Su üle Jumal valvaku, mu armas isamaa, kui 6. märtsil, demokraatia pidupäeval läheb Eesti rahvas valima. Antagu rahvale tarkust valida Riigikogusse inimesi, kes saavad aru võimude lahususe põhimõttest ja mõistavad kohtute enesekorraldusõiguse vajadust. Antagu parlamendile tarkust nimetada ametisse valitsus, kelle justiitsminister saaks jätkuvalt aru ühtse kohtusüsteemi arengu vajadustest ja kes julgeks ka selle eest seista.

Su üle Jumal valvaku, mu armas isamaa!